

כְּנִסִּיּוֹת לְלִשׁוֹן הָעִבְרִית הַחֲיָה

(הרצאה בישיבת ועד-הלשון מיום ו' שבט, תר"ס).

הלשון העברית החיה, המדוברת, צעדה כשנים האחרונות בצעדים מאשישים קדימה. מספרם של המדברים עברית בכית ובשוק נתרכח בארץ-ישראל ואפילו בחוץ-לארץ; ובבתי-הספר הישראליים של ארץ-ישראל נעשתה הלשון העברית הלשון השלטת. ואף בחוץ-לארץ כבר יש בתי ספר עממיים, "נימנסיות", בתי-סדרש למורים וסורות ולנגנות ו"איניברסיטות" עממיות, שהלשון העברית היא בהם לשון כל הלומדים. נתחדשו מלים הרכה, יצאו כמה וכמה ספרים בשאלות-הלשון, נתעוררו שאלות בדבר המבטא העברי, בדבר הכתיב, בדבר ההעתק, בדבר הנעימה העברית, בדבר סימני-ההפסק, בדבר הדקדוק שמוש-הלשון ותרכת המשפט ועוד, ועוד. כל זה הוא ענין לוֹעַד-הלשון אבל העבודה גדלה ורחבת מכפי כחותיו של הועד הגדול ביותר; וכפרט אם מספר חבריו מצומצם והם נבחרים אך זה על-ידי זה בחבורה קטנה במספרה. צריך שכל השאלות הללו תעשינה ענין לשדרות יותר רחבות. ויש עוד סבה אחת חשובה, שמעוררת אותנו להוציא את ענין תחית-הלשון מתוך החוג הצר של ועד לשוני בלבד.

למרות כל הצלחתו של רעיון תחית-הלשון, עדין יש אף בארץ-ישראל שני מעמדות חשובים, שני הקצוות, שאינם מדברים עברית אלא מעט. ההמונים הפשוטים, זולת-תפועלים, ובפרט המוני החרדים, והרוב הגדול של הנשים, מדברים ז'ארגון אשכנזי, ספרדי או ערבי, ו"האריסטוקרטיה" מדברת רוסיית או צרפתית. שוטטו בחוצות יפו (זולת "תל-אביב") וירושלים, טבריה וצפת, חברון וצידון, אם תשמעו דבור עברי מתמיד וקבוע ספי התמון הפשוט. והעשירים המועטים והפקידים המרבים, ובפרט גשיהם, מדברים צרפתית, רוסיית, אנגלית, אבל לא עברית. רע זה עלול להעשות מקנן ביותר בשעה שתגדל תעליה וירבנו מצד אחד, ההמונים שאינם יודעים עברית מן הבאים, ומצד שני — העשירים והמשכילים, שהם רגילים כלשונות

לועזיות ואינם מכירים בערכה החיוני של הלשון העברית. תחבולות רבות יש כלפי סכנה זו: להכריז ברכים, על ידי ועדי-תעליה, שכל חבא לארץ צריך ללמוד את הדבור העברי, לכל הפחות, במשך שנים שלשה חדשים בשעורי-ערב; לדרוש מן חפקידים בכל המוסדים העבריים, שינדעו עברית דוקא, כמו שעושה „ועד-הצירים“; שלא לוותר על הדבור העברי בשום אופן בכל מקום של פומבי; שלא להדפיס שום כרוז רשמי בשום ז'אנרן יהודי זולת בעברית, ועוד. והכרת הלשון העברית בתור אחת מלשונות-המדינה, ובפרט בתור הלשון האחת ליהודים, יכולה לחולל נפלאות בניהולן זה. הרי ראינו, שבכל רחבי-רוסיה לא היו לפני שבעים שנה אף מאה יהודים יודעי-רוסית, ובמשך דור אחד נעשו כמעט כל יהודי-רוסיה יודעי-רוסית אם מעט ואם הרבה, — והכל מפני שהיהודים נוכחו, שאי-אפשר בלי לשון-המדינה.

אבל עוד לגורם חשוב אחד אנו צריכים; גורם מאותם שקוראים להם בלשונות-העמים „בלתי-מושקלות“ (imponderabilia). צריך להגביר את הכח החיוני של הלשון העברית על-ידי נתינת פרסום רחב לתנועת-תחתית שלה, ועוד יותר — על ידי שתוף חוגים רחבים פחות או יותר בעבודת-תחתית זו. דבר כזה גורם להרמת-הרוח, ל„עלית-נשמה“. ואין לך חזק גדול מזה לתנועה לאומית כתנועת תחתית-הלשון.

לתכלית כל מה שמנינו למעלה ראוי לקרוא לכנסיות קבועות לשם הלשון העברית תחיה. כנסיות אלו יוציאו את שאלת תחית-הלשון מתוך החוג הצר של חוקרים ומתוך חדר-המשכית של ועד לשוני מועט במספרו. הן יכירו את כל שאלות-הלשון מצדן העיוני והמעשי, יוציאו החלטות על הענינים הסעשיים המסופקים וגם — יבחרו בו-עד-הלשון. שאלת „מי שסך?“ היא שאלה גדולה בישראל; ועד, שלא נבחר על-ידי הסתדרות שלמה, או, לכל הפחות, על-ידי אספה רבה, אי-אפשר שתחא לו הסמכות ויפוי-הכח הנצרכים. אמנם, האקדמיות המדעיות המפורסות לא נבראו על-ידי בתירות; אבל חיים אנו בדור דימוקראטי ובתוך עם, שעדיין אין לו ממשלה מסנה אקדמיות. וועד-הלשון שלנו נראה כמולך מעצמו. אך על-ידי כנסיה של הלשון העברית תחיה יעשה בן-סמך בעיני כל; ונוסף על זה תפרסם חכמיה את מפעליו החשובים של ועד-הלשון ברכים.

יאמרו: מה לעבודה מדעית צנועה וחשאית ולכנסיה יוצאת

בקולי-קולות? – אבל יש בימינו כנסיות לכל אנשי-המדע: לרופאים-
לחוקרי-הטבע, לחוקרי-הדתות, לאנתרופולוגים, ועוד. הקונגרסים של
ה"אוריינטאליסטים" – אנשי-המדע הגמורים הקרובים לנו ברוח – תולכים
ומתאספים זה הפעם השתים-עשרה. הקונגרס האחד-
עשר של חוקרי-המזרח נתועד במשוק הזהלם בשנת האחרונה
שלפני המלחמה, אות הוא, שאף המדיני זקוק לפרסום ולברור בחכמה
ובפוטבי.

כנסיות של הלשון צריכות להתועד אחת לשנתיים. מקום-
ועידתן צריכה להיות ירושלים. הן נקראות על-ידי ועדה לשון.
המתועדים צריכים להיות באי-כח נבחרים של חברת "תרבות" הסתדרויות-
המזרחיים וכל המערכות העבריות בארץ ובחוץ-לארץ. כל זה נראה לי
כל-כך ברור, עד שאיני מוצא לנחוק לעמוד עליו. פעם בשנה הוא
תכנס יותר מדאי, אחת לשלש שנים – דלול יותר מן הראוי. ירושלים,
בתור לב האומה הישראלית, צריכה להיות גם מרכז לוועידות של תחית
הלשון הלאומית העברית, ו"ועד הלשון העברית" היושב בה בחו יפת
לקרוא לוועידות בדבר הלשון העברית מכל מוסד אחר. והמשתתפים
בכנסיות-הלשון צריכים להיות באי-כחם של כל ההסתדרויות והמוסדות
התרבותיים שלנו.

בכנסיה כזו צריך לקרוא הרצאות כאלו (בקירוב):

(א) דין וחשבון על פעולותיו של ועד-הלשון במשך שנתים
האחרונות.

(ב) פעולותיה של חברת "תרבות" בכל ארצות-הגולה במקצוע
הלשון העברית.

(ג) הרחבת-הלשון על ידי קולט-מלים מספרי-קדמונים.

(ד) הרחבת הלשון על ידי חדש-מלים.

(ה) הלשון העברית והלשונות השמיות (ערבית, ארמית, סורית,
כושית, אשורית וכנענית).

(ו) שאלת ההברה והמבטא.

(ז) שאלת ה"בתיב" (אורמונראפיה).

(ח) שאלת ה"העתק" (טראנסקריפציה).

(ט) שאלת הדקדוק הישן והחדש.

(י) שאלת חסינותם העברית.

(יא) שאלת סימני-ההפסק.

(יב) שאלת המלות הלועזיות.

(יג) מונחים לענפי-סדע שונים (יצירת ועדות של מומחים במקצוע הסדע והמכניקה).

ולאחר ההרצאות צריכות לבוא בהירות ועד-הלשון והועדות של המומחים.

את הפאר והיפעה, שתתן כנסיה כזו ללשון העברית החיה ולועד-הלשון בא"כחה, קשה לשער מראש. התנועה העברית הלשונית תתפרסם על-ידה עד למרחוק, ופרסום זה ירומם את הרוח לא רק בארץ ישראל, אלא גם בחוץ-לארץ. ומי עוד סגולה להפצת איזה רעיון מהרסת-הרוח והפגיתו לצד רעיון זה? — שאלת "מי שסך?" ביחס אל ועד-הלשון ואל תדושיה והחלטותיו תחדל על-ידי כך מאלית. מאות העתונים בכל הלשונות, שבלי שום ספק ירבו לכתוב על כנסית עברית כזו בירושלים, יפיצו בתוך החמונים את החברה, שתלשון העברית כבר שבה לתחיה ויש בה צורך חיוני ומעשי לעם-ישראל. ומי יודע? — אפשר שגם הכרת הלשון העברית על-ידי הממשלות השונות תתקדם על-ידיה. הרי בתביעת זכויות למעוטי-עמים תופסת הלשון מקום בראש; ובארצות שונות עדיין הדבר שקול: לאינו לשון מלשונות-היהודים יש לתבוע זכויות. ועל כל זה: שדרות יותר רחבות של עם ישראל חרגשנה, שאף חן משתתפות ביצירה הגדולה, שלא היתה כמותה מיום היות עמים על-פני חבל — ביצירת לשון חיה לעם שב לתחיה. מאות אנשים מכל תפוצות-הגולה ודאי יבואו, זולת הנבחרים, לירושלים כדי להשתתף בתור אורחים ומסתבליים בכנסיה כזו ויקחו עמהם את רוח-הארץ ואת הנצנים הרכים של הלשון הגדלה לעינינו. ומי יוכל לחעריך את ערכה של פעולת-הגומלים בין הארץ ובין חוץ-לארץ? — ו"חשכל הקבוצי", שישתף עצמו עם חבטי "ועד-הלשון" היחידים בעבודת-התחיה הגדולה, אף הוא יכול לחולל נפלאות. כ"ש "שבל" זה הוא יחידי, אפשר לפעמים שהוא מזיק לעבודת מדעית צנועה; אך כשיחובר אל חבורה קטנה של עובדים צנועים בחברי ועד-הלשון יביא רק תועלת. מיניה ומינן תסתיים שמעתא", ותחית-הלשון תרויח על-ידי כנסיה כזו כל-כך הרבה, עד שאפשר לקבל באהבה אף אם מאיזה צד תחא

הוצאתו של הרעיון הגדול לרשות הרבים (במובן סוגבל לסדי) נראית כהפסד. כי הפסד יצא בשכר הגדול, שיהא לפעולתנו במקצוע תחית הלשון והרחבתה על יסודות מדעיים חדשים על ידי "רוכ-עם, ומשא-ומתן של חכמים.

ד"ר יוסף קלוזנר.

הוכחות בדבר כנסיה ללשון העברית החיה.

בישיבות הועד מיום ט' שבט תר"פ דנו חברי-הועד על הרצאתו של הד"ר יוסף קלוזנר בדבר "כנסיות ללשון העברית החיה", שהרצה לפני הועד בישיבת הקודמת (כיום ו' שבט, ש"ז).

קודם כל בעיר הגשיא, האדון בן-יהודה, שלא היה מן הראוי לפרסם הרצאה זו בעתון "הארץ" (גליון קפ"א), מפני שעל ידי כך נמסרים דברים פנימיים של ועד-הלשון להקהל הרחב; ועל ידי כך אפשר שתהיה על החלטתו של ועד-הלשון השפעה מן החוץ. חוץ מזה, על-ידי החזרה על שאלת "מי שמך?", שבאה בהרצאה שנת-פרסמה, פותחים פה לשטן ומחלישים את הסמכות של ועד-הלשון בעיני הקהל הרחב. ועל-ידי פרסום ההצעה בעתונים תהיינה ידי השוק ממשמשות בה עד שתסתאב.

הד"ר קלוזנר: ההצעה שהצעתי היא שאלת צבורית ולא שאלה אקדימית בלבד, לא פרסמתי את הרצאתי בדפוס קודם שהורצתה בועד-הלשון, אלא לאחר שהורצתה. תרעומות על ועד-הלשון מורגשת בקהל וכבר נתבטאה גם בטאמרים שונים. ולפיכך יכולה הצעה כזו, שמנסתה לשחף קהל יותר רחב-ביחס בעבודתו של ועד-הלשון, אך להשקיט את הרוחות ולחבב את ועד-הלשון על הקהל. החשש, שהצעה זו תעשה מדרם לכתבנים עתונאים, אין לה יסוד. חבל ימתינו להחלטתו של ועד-הלשון.

אחר-כך התחילו הוכחות על עצם הענין:

ד"ר מו"ה: הכנסיה המוצעת על-ידי הד"ר קלוזנר לא תצליח, קודם כל, מפני שלא יבואו האנשים המקווים, מפני שאנו קרועים מעל כל העולם והנסיעה עולה עכשיו בקושי וביוקר. ומי ומי יהיו הבאים? —